

Tóth Andrea Éva

A megörökített örökítő

Szerző

Tóth Andrea Éva

1983. november 3-án született Budapesten. 2002 és 2004 között a Szegedi Tudományegyetem kommunikáció - magyar szakos hallgatója. 2004-től az ELTE-BTK esztétika-filmelmélet és filmtörténet szakos hallgatója. 2003-ban az EFOTT Fesztivál kulturális sátrának szervezője, a filmmel kapcsolatos program vezetője (beszélgetés a tudatmódosító szerek és a művészet viszonyáról Fliegau Benedek filmrendezővel). 2006-tól a Budapesti Művelődési Központ által üzemeltetett Kaleidoskop nevű internetes honlap szerzője (interjúk és cikkek publikálása film, fotográfia, képzőművészet és tánc témakörökben).

E-mail: avantgandi@freemail.hu

Tóth Andrea Éva

A megörökített örökítő

A Lumière Intézet és honlapjának (<http://www.institut-lumiere.org/>) bemutatása

A Lumière-villa

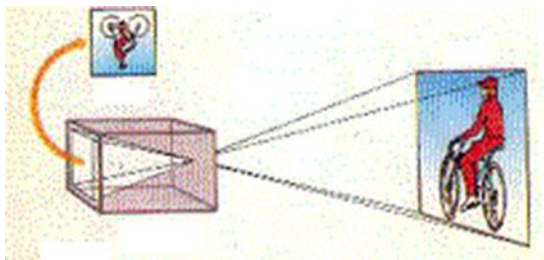
Évszázadokon át kellett egymást követniük a különböző vizualitással, mozgással kapcsolatos találmányoknak, mígnem a visszafelé való értelmezés következtében a film történetének nevezett fejlődés eljutott addig a pontig, hogy végül 33 kíváncsi tekintet előtt az általunk ma is ismert szituációban, egy sötét teremben, méretes vászon felületén valóban megelevenedhessen a mozgás. 1895. december 28-án megszületett tehát a mozi, mely az 1870 óta Lyon-ban élő Lumière családnak köszönhetően azóta hatalmas karriert futott be. A család egykori franciaországi otthonának és gyárának helyén ma múzeum, könyvtár és moziterem várja az odalátogatókat állandóan változó programokkal, melyek többnyire egy valamilyen alkalomból kiválasztott filmművész alkotásait mutatják be, illetve egy adott korszak vagy stílusirányzat jellegzetes műveit

járják körbe. Az 1982 óta fennálló intézmény emellett könyvkiadással is foglalkozik, ezzel is gyarapítva az amúgy is gazdag francia filmes könyvpiacot. A Lumière család örökségének megőrzőjeként, kiállítójaként, s a különböző filmes programok megszervezése mellett kutatási központként is tekinthetünk a Lumière Intézetre, amelynek honlapja segítségével könnyedén áttekinthető annak profilja és aktuális programjai.

Az intézet technikatörténeti kiállítása *Az intézet technikatörténeti kiállítása*

A múzeum az 1900-ban épült Lumière-villában található. Az intézet technikatörténeti gyűjteménye természetesen nem csak a család által szabadalmaztatott fényképezéssel és filmezéssel kapcsolatos találmányait mutatja be, hanem visszanyúlik az ő felfedezéseik előtti időbe is, így prezentálva a film előtörténetét számos interaktív tárgy segítségével. Ennek köszönhetően a kiállítás megtekintésével a mozi történetéről eddig nem sokat hallott látogató is gyorsan betekintést kaphat a mozgó képek históriájába Leonardo da Vinci *camera obscura*jától kezdve Muybridge kísérleteinek bemutatásán át egészen a Lumière család találmányáig. Az intézet hivatalos honlapján a Lumière-ék által kifejlesztett találmányokról bővebben is olvashatunk. A múzeumban pedig megtekinthető és természetesen ki is próbálható a vetítők őseinek tartott *laterna magica*, valamint további érdekes találmányok, ilyen a talán ritkábban emlegetett, a 19. század elején az angolok által kifejlesztett, *thaumatrope* (a szó a francia csodatévő, thaumaturge kifejezést rejti magában), mely egy olyan kartonlemez, amelynek mindkét oldalán egy-egy egymástól különböző rajz található. Legismertebb változatának egyik oldalán egy kalitka, a kartonlap másik oldalán pedig egy madár látható. A kartont a megfelelő gyorsasággal (másodpercenként legalább 12 fordulat) forgatva különleges látvány tárul a szemlélő elé: az a képzet áll elő, mintha a madár a ketrecben lenne, a két kép tehát egymásba olvad. Hasonlóan a rajzolt figurák életre keltésének érzését hozza létre a *zootrope henger* és az 1833-ban Joseph Plateau által kifejlesztett *phénaskistiscope*.

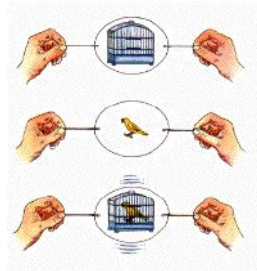
A camera obscura (sötét kamra) működési elve

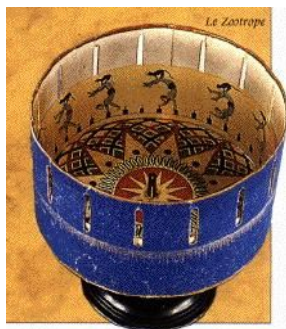
Laterna magica

Phénaskistiscope

A thaumatrope működési elve

Zootrope henger

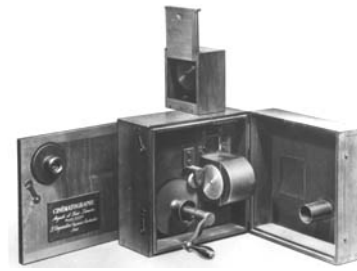

Phénaskistiscope

A technikai fejlődést ismertető kiállítás fénypontja természetesen az 1895. február 13-án szabadalmaztatott *cinématographe*. A család feje, Antoine Lumière 1894-ben párizsi útja során talált rá Edison *kinétoscope*-jára, melynek következtében a Lumière-fivérek találmánya is megszülethetett. August Lumière hosszas próbálkozásai után fivérének, Louis-nak egy átvirrasztott éjszaka során jutott eszébe az ötlet, hogy a *cinématographe*-nak a varrógép működési elvét kell alkalmaznia. Az ezután már valóban működésre kész masina 40-50 másodperces filmek felvételére és vetítésére volt alkalmas, amit az első fizető közönség jelenlétében bemutatott este előtt több privát vetítés alkalmával szemléltettek többek között Lyonban, Grenoble-ban és Brüsszelben. Az 1895 decemberének végén a párizsi Grand Salonban megszervezett vetítés tíz filmet foglalt magában, melyek közül a legismertebbek A munkaidő vége (La Sortie de l'Usine Lumière à Lyon), A kisbaba reggelije (Le Repas de bébé), A megöntözött öntöző (Le Jardinier, L'Arroseur arrosé), A tenger (La Mer), valamint a Halászat piros halakra (La Pêche aux poissons rouges). (Az első nyilvános vetítés teljes programja elérhető a Lumière Intézet honlapján, ahol mind a tíz film megtekinthető, de természetesen ezeknek a filmeknek és más, a Lumière-cég operatőrei által a világ különböző pontjain készített filmeknek a megnézésére is lehetőség nyílik az intézet állandó kiállításának egyik termében, ahol mindezek mellett még két, a család által szabadalmaztatott találmányt tekinthet meg a látogató. Az egyik az 1901-ben publikált *photorama*, mely egy 360 fokos panorámaképet egy negatívon képes rögzíteni, a másik pedig az *autokróm lemez*, melyet a színes fényképészet egyik első eljárási módjának tekinthetünk. Mindkét találmányról hosszabb, képekkel illusztrált ismertetés található az intézet weblapján.

Edison kinétoscope-ja

Cinématographe

A photorama projektora

Autokróm technikával készült fénykép

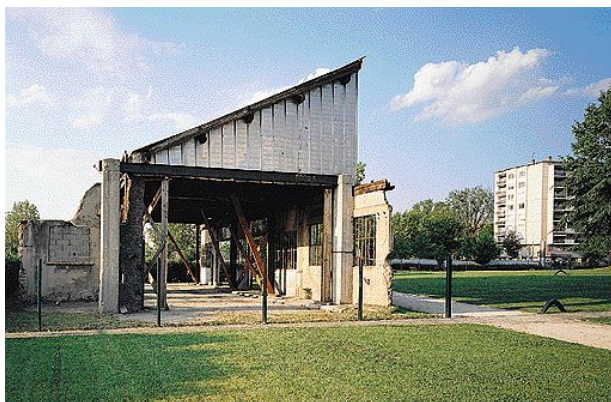
A könyvkiadás, mely az intézet profiljának másik jelentősnek mondható szegmense, az Actes Sud kiadóval való együttműködés keretében született meg. A kiadványok ritkán tárgyalt elméleti aspektusokat, illetve – egyelőre még – el nem ismert művészek munkásságát kívánják bemutatni. Így kaphatott helyet a megjelent könyvek sorában Francis Lacassin *Pour un contre-histoire du cinéma* című kötete, mely a semmibe vett filmekkel és alkotókkal foglalkozik felvázolva ezáltal egy alternatív filmtörténetet. Ugyanitt található kiadvány Ozuról, a Taviani-fivélekről és Hawksról is, sőt a magyar származású, western, film noir és horror filmeket rendező André de Toth eredetileg angol nyelven megírt emlékezése (*Fragments*) szintén az intézet kiadványai közé tartozik. Mindemellett René Clair Párizsi háztetők alatt (*Sous les toits de Paris*) című filmjének egyik szereplője, a francia Bunuelnek tartott rendező, Edmond T. Gréville könyve is az impozáns sorba illeszkedik. A könyvek megszerzéséért persze nem kell egészen Lyonig elmenni, a honlapon lehetőség van azok megrendelésére is.

A Raymond Chirat névre keresztelt könyvtár a családi villa második emeletén kapott helyet, ahol az intézet honlapján található információk szerint 22 olvasóhely van fenntartva kutatók és egyetemi hallgatók részére, valamint négy informatikai hely áll rendelkezésre az intézet adatbázisának használatához és két ülőhely a videón megnézhető dokumentumok megtekintéséhez. A könyvtár több, mint 7000 francia és más idegen nyelven írt könyvvel, 589

fajta filmtörténeti- és filmelméleti folyóirattal rendelkezik (különösen a mozi korai szakaszából), de emellett 11500 fotó (filmekről, rendezőkről, színészekről) és 40000 filmmel kapcsolatos dosszié (forgatókönyvek, levelezések) is segíti a tájékozódást.

A filmművészet és a technikai berendezések történetéhez nagyban hozzájárul a Lumière Intézet pedagógiai tevékenysége, mely a múzeumban található találmányok szakértők által vezetett bemutatásán túl a filmtörténet világát is közelebb kívánja hozni gyermekek, diákok és felnőttek számára egyaránt. A weblapon elérhető információknak megfelelően különböző programokat tartanak e célból. A film története iránt érdeklődők négy nagy téma közül választhatnak: a western, a musical, a burleszk és a francia film történetét ismertető előadásokat minden esetben a legfontosabbnak tartott filmekből kiválasztott részletek segítségével prezentálják. A kisiskolások számára létrehozott műhely a mozgás illúziójának titkát fedi fel a kíváncsi szemek előtt a camera obscura, a laterna magica, a thaumatrope és a cinématographe bemutatásával, melyet a gyerekek működés közben fedezhetnek fel. A pedagógiai szolgálat harmadik pillére a filmes szeánszok megszervezése, amelynek programjai mindig az adott tanévre lebontva találhatóak az intézet hivatalos site-ján. A 2006/2007-es tanévben olyan elismert művészek filmjeit tűzték műsorra, mint Charles Chaplin, Robert Bresson vagy Fritz Lang, de a kevésbé ismert alkotók jelentősnek tekintett filmjei is helyet kaptak ebben a válogatásban.

A pedagógiai céllal szervezett vetítések és a Lumière Intézet változatos, tematikus programsorozatai mind egy helyen, az 1995-ben emlékművé minősített, majd három év múlva felújított Lumière-gyár falai között zajlanak, amelyet A munkaidő vége című filmben is láthatunk. Az itt létesített moziteremben 270 ülőhely található, azonban a múzeumnak és a könyvtárnak is otthont adó épületben még egy kisebb, 100 fős vetítőterem is otthonra lett. Az intézet weblapjának talán egyetlen, ellenben valóban nagy hiányossága, hogy a gyakorta külföldi filmrendezőket is vendégül látó programsorozatok archívuma nem kapott helyet a honlapon, s a külföldi érdeklődők látogatásának megszervezését sem könnyíti meg, hogy a jövőbeli programok legfeljebb másfél-két hónappal a megrendezés előtt kerülnek publikálásra. A közelmúltban Luis Bunuel, David Lynch és Jean Eustache filmjei kerültek terítékre, az idei tavaszt pedig Woody Allen és Yasujiro Ozu filmjei zárják.

Felújítás előtt készült kép a gyárépületről

Felújítás utáni fénykép a gyárépületről

A felújított gyárépület esti megvilágításban

Belső kép a gyárépületről

Az imént felsorolt igen színes tevékenység mellett még egy okból kifolyólag érdemes felkeresnünk a Lumière Intézet honlapját, mivel itt a legismertebb feltalálók, filmművészek, adatbázisok és filmművészeti szakfolyóiratok internetes elérhetőségének linkgyűjteményét is megtalálhatjuk, mely minden érdeklődőnek avagy a filmmel komolyabban foglalkozó hallgatóknak, kutatóknak hasznára lehet.

A film világában való elmerüléshez és az eredményes böngészéshez már csak a francia tudásunkat kell előkapni, mert bár az intézet honlapja angol nyelven is olvasható, természetesen a francia változaton lényegesen több információhoz juthatunk, s a programokról is csupán itt találhatunk információkat.

© Apertúra, 2007. tavasz | www.apertura.hu

webcím: <https://www.apertura.hu/2007/tavasz/toth-andrea-eva/>

